

КРЕДИТИ, ДЕПОЗИТИ ТА ЇХНЄ СПІВВІДНОШЕННЯ ЯК ІНДИКАТОРИ СТАНУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ

У статті досліджено динаміку обсягів депозитів та кредитів двох основних суб'єктів ринкової економіки – домогосподарств та нефінансових корпорацій – за останні 20 років. Аналіз доповнений оцінкою співвідношення кредитів та депозитів (LTD (loan-to-deposit) ratio). Пропонуються заходи для подолання наявних фінансових диспропорцій в руслі макропруденційної політики. Вирішальне значення для відновлення фінансової стабільності має повернення довіри населення до банківських інститутів та економічне зростання.

Ключові слова: депозити кредити, співвідношення кредитів і депозитів; фінансова стабільність; макропруденційна політика.

Постановка проблеми. Сучасний період розвитку вітчизняної банківської системи відрізняється гострим драматизмом навіть у контексті багатой на випробування власної історії. Масштабна банківська криза, яка розпочалася у 2014 р., має численні негативні прояви – збереження недовіри до банків, щонайменше наслідкомасовий відплив депозитів з банківської системи та загострення проблеми їхньої ліквідності, зростання частки проблемних кредитів, відчутне зменшення кількості банківських установ тощо.

Оздоровлення фінансової системи є однією з першочергових завдань загальнодержавної програми подолання наслідків системної кризи. Прагнучи до радикального оновлення, НБУ ще у 2014 р. оприлюднив концепцію реформування банківської системи. За висновками Національної Ради Реформ прогрес у її проведенні складає на початок 2016 р. 76 % [1], що здається доволі оптимістичною оцінкою, аджеаналіз поточного стану справ не свідчить на користь згортання нестабільності національної фінансової системи.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вітчизняний банківський сектор з його насущними проблемами завжди (і в міжкризові періоди)перебуває у полі зору науковців та практиків. Питання кредитної та депозитної політики, забезпечення фінансової стабільності, удосконалення банківського регулювання та нагляду докладно розглянуті в роботах І. О. Бланка, О. В. Дзюблюка, І. О. Лютого, А. М. Мороза, М. І. Савлука, О. М. Тридіда та багатьох інших.

Щодо нагальних проблем останнього часу, то Д. Гладких всебічно аналізує ризики та загрози банківській безпеці за підсумками 2014 р.[2]. В. В. Коваленко та О. С. Сергеева з метою управління грошовими потоками банків серед інших показників фінансового контролю аналізують співвідношення депозитів та кредитів, наголошуючи на значному дисбалансі між ними[2]. В. І. Міщенко та С. В. Науменкова

досліджують основні завдання макропруденційної політики, її інструментів для забезпечення фінансової стабільності [4].

Зважаючи на значущість для розвитку національної економіки ефективного механізму трансформації заощаджень в інвестиції, можна припустити, що означена проблематика перманентно перебуватиме в центрі уваги науковців, подібно тому, як Велика депресія й дотепер залишається в Сполучених Штатах об'єктом досліджень.

Виділення раніше невирішених частин загальної проблеми. Важливість перетворень у фінансовому секторі диктує необхідність своєчасної діагностики поточного стану банківської системи та змін, що відбуваються. Кожний рік і навіть квартал додають звітність, яка дозволяє перевірити наявність певних тенденцій розвитку, переконатися в подоланні існуючих перешкод та досягненні намічених результатів. Розвиток банківської системи прийнято аналізувати за допомогою цілого комплексу показників: співвідношення активів та ВВП, участь держави, частка іноземного капіталу, ступінь диверсифікації активів, депозитна база тощо. Об'єктивна та всебічна оцінка передбачає аналіз якомога більшої їхньої кількості, але обсяг статті примушує обмежитися розглядом лише деяких з них.

Формулювання цілей статті. Під фінансовою стабільністю прийнято розуміти сталий стан, в якому фінансова система може ефективно виконувати свої ключові економічні функції. Основними функціями комерційних банків є залучення депозитів та надання кредитів. Метою даної статті є аналіз динаміки обсягів цих найважливіших складових банківської діяльності та їхнього співвідношення. Дослідження звууже не до розгляду депозитів та кредитів двох основних суб'єктівринкової економіки – домашніх господарств та нефінансових корпорацій (при цьому не врахову-

ється сектор загального державного управління, інші фінансові корпорації та некомерційні організації, що обслуговують домашні господарства).

Вклад основного матеріалу дослідження. Залучення депозитів, з одного боку, забезпечує стійкість комерційних банків за рахунок акумулювання фінансових ресурсів, з іншого, через трансформацію заощаджень громадян та інших вільних коштів у креди-

ти, сприяє зростанню національної економіки. В умовах практичної відсутності повноцінного фінансового ринку, обмеженого розвитку небанківських фінансових інститутів у домогосподарств залишається небагатий вибір, і перевага при розміщенні заощаджень найчастіше віддається саме депозитам. Непрямим свідченням цього є питома вага обсягу депозитів, що припадає на домогосподарства (табл. 1).

Таблиця 1

Обсяги депозитів домашніх господарств та нефінансових корпорацій

Роки	Обсяги депозитів				
	Усього, залишки коштів на кінець року, млн грн	домашніх господарств		нефінансових корпорацій	
		млн грн	% від загальної суми	млн грн	% від загальної суми
1995	4287	641	15,0	3473	81,0
1996	5145	1289	25,1	3608	70,1
1997	6357	2400	37,8	3765	59,2
1998	8278	3217	38,9	4995	60,3
1999	12156	4405	36,2	7224	59,4
2000	18738	6940	37,0	11131	59,4
2001	25674	11563	45,0	13223	51,5
2002	37715	19699	52,2	16779	44,5
2003	61617	33202	53,9	24031	39,0
2004	82959	42501	51,2	34365	41,4
2005	134 754	74778	55,5	50 976	37,8
2006	185 917	108860	58,6	65 614	35,3
2007	283 875	167239	58,9	95 583	33,7
2008	359 740	217860	60,6	118 188	32,9
2009	334 953	214098	63,9	94 796	28,3
2010	416 650	275093	66,0	116 105	27,9
2011	491 756	310390	63,1	153 120	31,1
2012	572 342	369264	64,5	173 319	30,3
2013	669 974	441951	66,0	195 160	29,1
2014	675 093	418135	61,9	218 724	32,4
2015	716 728	410895	57,3	265 448	37,0

Джерело: складено на основі: Депозити, залучені депозитними корпораціями (крім Національного банку України) за даними Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=27843415&cat_id=44578#1 та <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=52669>.

Певний час частка депозитів нефінансових корпорацій переважала, але високі темпи приросту вже з 2002 р. роблять депозити домашніх господарств більшою складовою пасивів банків. При цьому, слід взяти до уваги, що великі депозити нефінансових корпорацій менш стабільні у порівнянні з депозитами домогосподарств, оскільки окрім високого рівня концентрації для них властиве більш активне управління [5, с. 235].

Для кращої наочності темпи щорічного приросту депозитів наведені на рис. 1. Синхронні зміни в динаміці депозитів різних економічних суб'єктів спостерігалися лише в часи навколо економічної кризи 2009 р. – тут їхня реакція на коливання ринкової кон'юнктури була однаково чутливою. Окрім цього періоду зміни були часто різноспрямованими та помітно відрізнялися за величиною. Хоча можна стверджувати, що існує загальна тенденція до скорочення темпів змін депозитів як домогосподарств, так і підприємств, попри збереження коливання обох показників.

Вочевидь, що темпи приросту депозитів помітно скоротилися після кризи 2009 р. На рис. 1 можна побачити наслідки масових вилучень депозитів вкладниками у зв'язку з втратою довіри до вітчизняної банківської системи (випадки так званої банківської паніки). Подібні випадки були викликані природним

зниженням доходів громадян унаслідок кризи, але передусім, падінням курсу національної валюти, прискоренням інфляції, політичною нестабільністю й у зв'язку з цим стрімким погіршенням очікувань. Ця ситуація спостерігалася в Україні у 2004 р. та 2009 р. Але остання, 2014 р., виявилася найдраматичнішою як через надзвичайно потужні зовнішні шоки, так і несвоєчасну реакцію з боку НБУ з появою перших ознак паніки. І хоча у 2015 р. швидкість вилучення коштів з банків поступово зменшувалася, ситуація покращилася незначно.

Щодо корпоративних депозитів, то тут відсутня тенденція до зменшення, оскільки юридичні особи змушені зберігати гроші у безготівковій формі для потреб бізнесу, змінюючи банк у кризовій ситуації або перемішуючи кошти на інші рахунки, на противагу фізичним особам, які просто відмовляються від послуг комерційних банків, переводячи власні кошти у готівку, часто в іноземній валюті.

Для глибшого аналізу доцільно зосередити увагу на структурі депозитного портфелю за строками погашення та у розрізі валют. З аналізу можна зробити невтішні висновки про переважання короткострокових депозитів та депозитів в іноземній валюті. На початок 2016 р. рівень доларизації в Україні відчутно

зріс: депозитів з 45,6 % (на початок 2015 р.) до 47 %, кредитів – з 46,5 % до 57 % [6].

Депозити населення формують ресурсну базу банківських установ, саме від обсягу та якісного складу

залучених коштів залежать, передусім, їхні кредитні можливості. В табл. 2 наведені дані про обсяги кредитування домашніх господарств та нефінансових корпорацій комерційними банками.

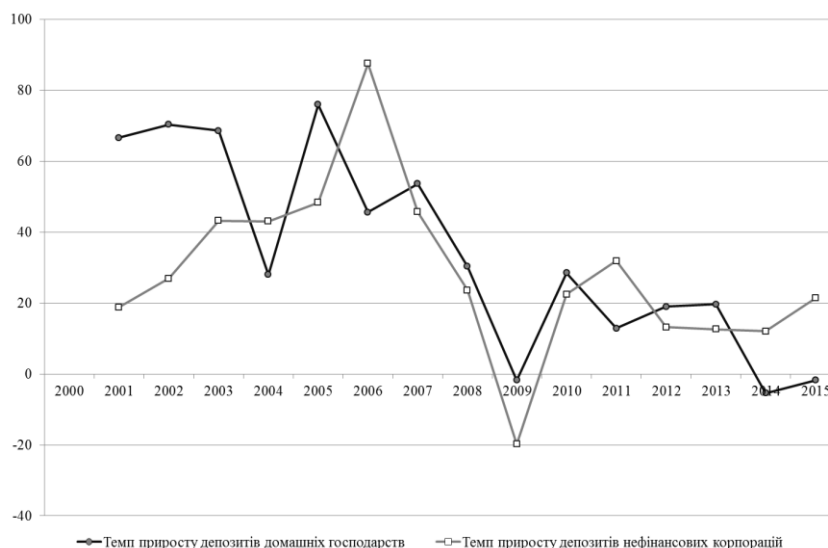

Рис. 1. Темпи приросту депозитів домашніх господарств та нефінансових корпорацій

Джерело: побудовано на основі: Депозити, залучені депозитними корпораціями (крім Національного банку України) за даними Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=27843415&cat_id=44578#1 та <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=52669>.

Таблиця 2

Обсяги кредитів домашніх господарств та нефінансових корпорацій

Роки	Обсяги кредитів				
	Усього, залишки коштів на кінець року, млн грн	домашніх господарств		нефінансових корпорацій	
		млн грн	% від загальної суми	млн грн	% від загальної суми
1995	4078	135	3,3	3939	96,6
1996	5452	200	3,7	5247	96,2
1997	7295	345	4,7	6951	95,3
1998	8873	687	7,7	8070	91,0
1999	11787	908	7,7	10763	91,3
2000	19574	1092	5,6	18263	93,3
2001	28373	1561	5,5	26603	93,8
2002	42035	3659	8,7	38153	90,8
2003	67835	9889	14,6	57403	84,6
2004	88579	16133	18,2	71589	80,8
2005	143 423	35 659	24,9	106 078	74,0
2006	245 230	82 010	33,4	160 503	65,4
2007	426 867	160 386	37,6	260 476	61,0
2008	734 022	280 490	38,2	443 665	60,4
2009	723 295	241 249	33,4	462 215	63,9
2010	732 823	209 538	28,6	500 961	68,4
2011	801 809	201 224	25,1	575 545	71,8
2012	815 142	187 629	23,0	605 425	74,3
2013	910 782	193 529	21,2	691 903	76,0
2014	1 020 667	211 215	20,7	778 841	76,3
2015	981 627	174 869	17,8	787 795	80,3

Джерело: побудовано на основі: Кредити, надані депозитними корпораціями (крім Національного банку України) / Нац. банк України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=27843415&cat_id=44578#1 та <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=52669>.

Цілком природно, що більша питома вага кредитів припадає саме на сектор нефінансових корпорацій, віддзеркалюючи загальновідоме положення про перетворення заощаджень домогосподарств через фінансову систему на інвестиційні ресурси. Втім, частка корпоративних кредитів зменшувалася до 2008 р., після чого

знову почала зростати, залишаючись значно більшою, ніж частка споживчого кредитування.

Нижче наведена динаміка обсягів кредитування комерційними банками домашніх господарств (рис. 2) та нефінансових корпорацій (рис. 3) в Україні.

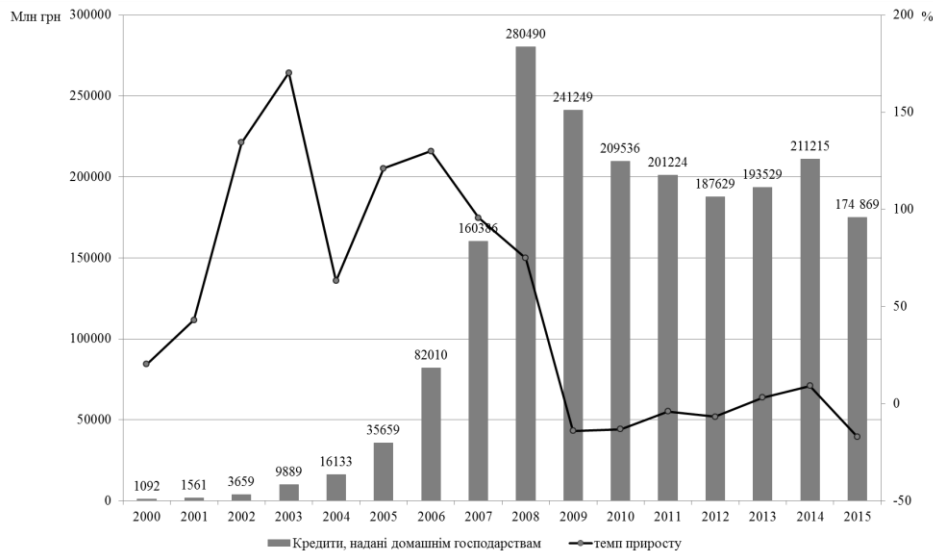

Рис. 2. Динаміка обсягів кредитування банками домашніх господарств

Джерело: побудовано на основі: Кредити, надані депозитними корпораціями (крім Національного банку України) / Нац. банк України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=27843415&cat_id=44578#1 та <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=52669>.

На рис. 2 звертає на себе увагу різке зростання обсягів кредитів домогосподарствам вже на початку 2000-х рр. Споживче та іпотечне кредитування почало розвиватися в Україні ще у другій половині 1990-х рр. З часом поступово збільшувалася кількість банків, які надавали такі кредити, та спрощувалася процедура їхнього оформлення. З 2005 р. бере початок справжня кредитна експансія. Вітчизняні банки, маючи доступ до дешевих іноземних кредитів і прагнучі до надприбутків, значно розширили практику кредитування населення, причому, доволі часто у валюті залучених коштів (з оманливо низькими відсотками).

За період 2005–2008 рр. обсяги кредитування домашніх господарств зросли майже у 8 разів. Заради справедливості слід зазначити, що ці процеси цілком відповідали загальносвітовій тенденції – за 2002–2007 рр. міжнародний банківський кредит зростав удвічі швидше, ніж номінальний ВВП, та більш ніж удвічі в порівнянні з попереднім десятиріччям [7, с. 47].

Досягнувши максимуму в 2008 р., стрімке зростання обсягів кредитування закінчилося з настанням світової фінансової кризи та спричиненою нею девальвацією, і обернулося для банків величезними проблемами, викликаними неспроможністю багатьох позичальників повернути гроші. У 2009 р. НБУ заборонив використання іноземної валюти для кредитування фізичних осіб, а українські банки почали з більшою відповідальністю ставитися до оцінки кредитоспроможності позичальників.

Подібні превентивні заходи (у цьому разі портфельні обмеження на кредити в іноземній валюті) є складовою частиною макропруденційної політики, метою якої є мінімізація ризиків системної фінансової кризи. Необхідність її проведення, а також міжнародної координації через взаємозв'язок національних фінансових систем у глобальному просторі є нагальною вимогою часу.

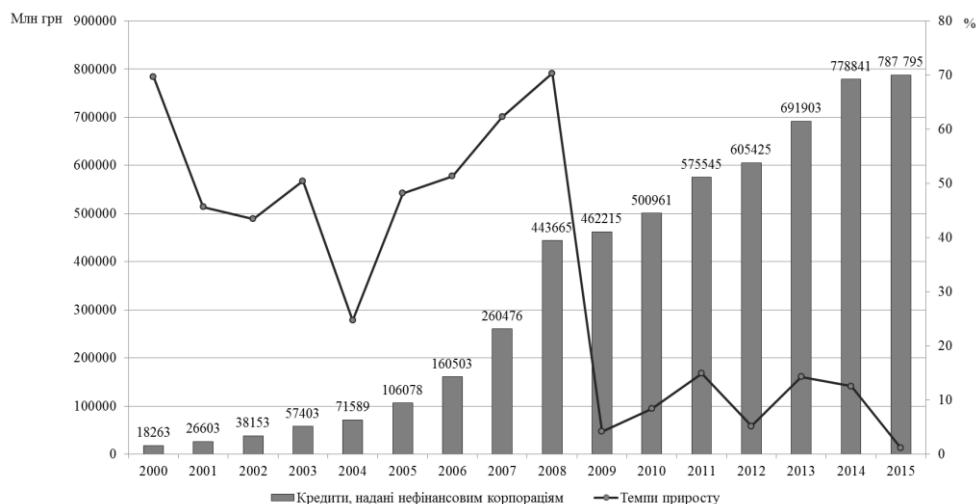

Рис. 3. Динаміка обсягів кредитування банками нефінансових корпорацій

Джерело: побудовано на основі: Кредити, надані депозитними корпораціями (крім Національного банку України) / Нац. банк України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=27843415&cat_id=44578#1 та <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=52669>.

Відплив депозитів з комерційних банків не міг не позначитися на обсягах кредитування, – незважаючи на гостру потребу суб'єктів економіки у позикових коштах, вони значно впали. Криза 2009 р. безпомилково вгадується на всіх рисунках, маючи аналогічні наслідки у вигляді зменшення волатильностей обсягів залучених коштів, так і кредитування.

З одного боку, це прояв світової тенденції – криза примусила фінансових посередників заради зменшення рівня ризику ускладнити умови кредитування. Різке та неухильне скорочення позик домогосподарствам та бізнесу в цей час отримало назву «відновлення без кредитування». Але з іншого боку, слід наголосити на тому, що кредитна експансія у попередні роки в Україні, на жаль, не була підкріплена необхідними структурними реформами в економіці та відповідними зрушеннями у функціонуванні банківського сектору [8, с. 120].

Сучасні проблеми корпоративного сектору, попри весь попередній негативний досвід, виглядають без перебільшення безпрецедентними. В умовах, коли частка валових приватних інвестицій зменшилася до 13,4 % від ВВП, кількість збиткових підприємств сягнула 50 % від загальної кількості, абсолютна більшість операцій на вітчизняному фондовому ринку (87 %) традиційно проводиться з державними облігаціями, істотно зменшуються можливості кредитування бізнесу. До того ж з метою впливу на інфляційні та девальва-

ційні очікування НБУ підвищив облікову ставку у березні 2015 р. до 30 %, зробивши купі з погіршенням фінансового стану більшості банківських установ умови запозичення коштів просто нездійсненними.

Фактичне призупинення кредитування значно ускладнює відновлення інвестиційного процесу, не кажучи про фінансування структурної перебудови, інноваційного розвитку та покращення конкурентних позицій національних виробників на світових ринках. В умовах, коли фондовий ринок перебуває в значно гіршому стані, фінансова стабілізація та оздоровлення банківської системи залишається пріоритетним напрямком економічних реформ.

Яскравою ілюстрацією поточного стану банківської системи є співвідношення кредитів і депозитів (LTD (loan-to-deposit) ratio). Цей показник, як правило, не включається до набору макропруденційних інструментів – використовують інші нормативи: співвідношення обсягів кредиту та вартості застави (loan-to-value ratio – LTV ratio), співвідношення суми заборгованості та доходу (debt-to-incomeratio – DTIratio). Але аналіз LTD ratio видається доволі корисним. Для окремого банку цей індикатор свідчить про рівень його ліквідності, а всю банківську систему він характеризує з точки зору залежності фінансових інститутів від міжбанківських позик. Динаміка цього показника в Україні зображена на рис. 4.

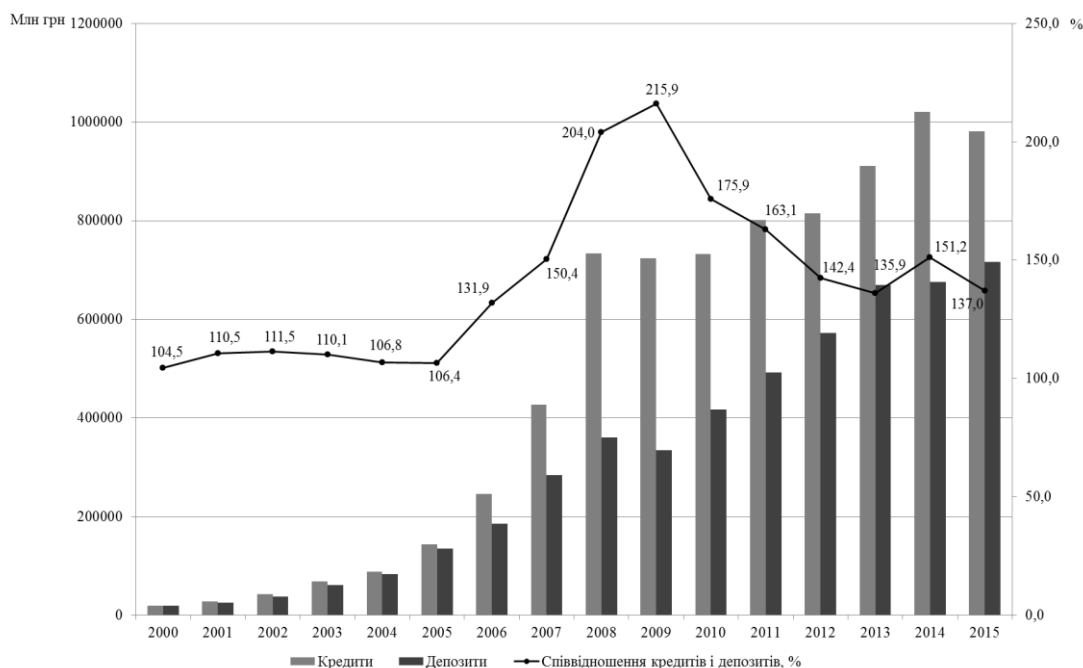

Рис. 4. Динаміка співвідношення кредитів і депозитів в Україні

Джерело: побудовано на основі: *Грошово-кредитна статистика / Нац. банк України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=27843415&cat_id=44578#1 та <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=52669>.*

Виходячи з попереднього аналізу, важко виділити період стабілізації банківського сектору – доводилося констатувати або перегрів, або спад. Втім, аналіз співвідношення кредитів та депозитів дозволяє окреслити відносно стабільний період першої половини 2000-них років, коли значення показника трималося

на рівні 100–110 %. Після цього починається істотне зростання співвідношення та його помітне падіння після кризи 2009 р.

У період 2005–2009 р. темпи зростання кредитів значно перевищували темпи зростання депозитів. В умовах високих темпів інфляції та відносно низьких

ставок по кредитах поступово знижувалася схильність українців до заощадження. У свою чергу, ревальвація 2005 р. примушувала витратити доларові нагромадження. Подібне підвищення споживчого попиту було важливим чинником економічного зростання, але спричинило посилення боргового навантаження та кредитних ризиків для банків. Криза 2009 р. сприяла скороченню співвідношення кредитів та депозитів, але не скасувала наявні дисбаланси.

В. В. Коваленко та О. С. Сергєєва справедливо підкреслюють, що «дисбаланси залучення та розміщення грошових потоків становлять загрозу для фінансової стійкості банків України» [3, с. 101]. Вони зазначають, що середнє значення для країн нашого регіону становить 92 % [3, с. 100].

Оптимальне значення показника має наблизитися до 100 % – у цьому випадку кошти, що залучені на депозити, та ті, що розміщені в кредитах, є збалансованими. Хоча на практиці можливі відхилення як в бік перевищення кредитів, так і в бік залучених банками депозитів. Так за останні 20 років у США, Японії, Німеччині співвідношення між кредитами та депозитами поступово скорочувалося, а у Великій Британії, Іспанії, Італії, Франції помітно коливалося [9]. В половині країн ЄС на кінець 2015 р. співвідношення було нижче 100 %, але в Данії та Швеції – вище 200 % [10]. За період 2008–2015 р. співвідношення скоротилося в Ірландії з 202 % до 116 %, а в Бельгії з 93 % у 2007 р. до 60 % у 2013 р. У Фінляндії ж, навпаки, показник зріс з 87 % у 1997 р. до 163 % у 2015 р. [11]. Слід зазначити, що остання криза була глибшою в тих країнах, де частка сукупних кредитів у ВВП на 10–25 % перевищувала довгострокову середню величину.

У США після світової кризи, однією з причин якої були серйозні помилки в регулюванні іпотечного ринку, було усвідомлене значення контролю за рівнем системного ризику банківської системи. Американські банки увійшли в кризу з LTD ratio більшим за 100 %, а зараз нормативні вимоги передбачають, що значення показника повинно бути в межах 80–90 %. Фактичне ж значення на початок 2016 р. становило лише 68 % [12].

Безумовно, динаміка LTD ratios України свідчить про розбалансованість ринку депозитно-кредитних послуг. Обсяги наданих позик суттєво перевищували обсяги коштів на депозитних рахунках, особливо в період 2008–2009 р. Це може означати, що вітчизняні банки активно позичали гроші на міжбанківському ринку, один в одного, а зрештою перепозичали своїм клієнтам за вищими ставками. Подібні дисбаланси природно зменшують фінансову стійкість банків.

Національна рада реформ не включила реформу фінансового сектору у перелік найважливіших тем 2016 р. (заради справедливості слід зазначити, що серед пріоритетних реформ взагалі не представлений економічний блок), але стартове значення співвідношення кредитів до депозитів на 01.12.2015 визначене як 148,9 % та визнається, що прогрес відсутній через обмеженість інших джерел фондування та незначні обсяги кредитування. При цьому цільове значення на кінець 2020 р. встановлено на рівні не вище 110 % [13].

Досягненню означеної мети має сприяти курс на скорочення кількості банків в Україні та зростання

концентрації їхнього капіталу. За 2014–2015 рр. чисельність діючих комерційних банків зменшилася в Україні з 180 до 119, через непропорційні зміни в структурі банківської системи відчутно зросла частка іноземного капіталу.

У територіально та історично близькій нам Польщі кількість банків за останні 10 років незначно коливалася, а на початок 2015 р. їх існувало 60 (не враховуючі кооперативні). При цьому слід брати до уваги, що сукупні активи всіх українських банків на початок 2016 р. склали 1252,385 млрд. грн., або 52,266 млрд. дол. [14], у той час, як активи лише одного польського банку (втім, найбільшого та найстарішого) РКО Bank Polski складають 68,661 млрд. дол. [15].

Тож орієнтація на зменшення кількості банків є цілком слушною, хоча чи достатньо буде для подолання диспропорції між кредитами і депозитами підвищення капіталізації та виведення з ринку проблемних і неплатоспроможних банків? Подібне сприйняття стабільності фінансової системи лежить у контексті мікропруденційної політики – стабільність системи як сума окремих міцних та потужних організацій. Фахівці МВФ справедливо зазначають, що обачна з точки зору однієї організації поведінка може викликати загальні проблеми [16, с. 30].

Охопити систему в цілому, подолати загальну слабкість здатна макропруденційна політика, яка розглядається сьогодні, поряд з фіскальною та монетарною, важливою складовою державного регулювання з метою забезпечення фінансової стабільності. Ідея макропруденційного підходу до економічного регулювання була висунута відносно недавно, після кризи 2008–2009 рр. і її другій хвилі – боргової кризи у Європі, а також з вивченням досвіду окремих країн, що успішно протистояли кризі (передусім, Китаю).

Превентивні заходи макропруденційної політики, її націленість на своєчасне виявлення та попередження фінансових дисбалансів ніскільки не заперечують її використання під час нинішньої кризи вітчизняної банківської системи. Здається, що у конкретному випадку нашого банківського сектору мова має йти не про попередження пожежі, а про необхідність якнайшвидше її загасити, але навіть вирішуючи поточні, найбільш нагальні проблеми, слід зберігати орієнтацію на середньо- та довгострокову перспективу. Для оперативного реагування на фінансову нестабільність та наростання кризових явищ політика має охоплювати докризовий, кризовий та післякризовий періоди.

Окрім спрямованості на макрорівень, важливо підкреслити відмінність макропруденційної політики від пруденційного нагляду. Останній розглядає ризики як екзогенні чинники, а макропруденційна політика призначена для обмеження ендогенних ризиків фінансової системи [4, с. 56]. У вітчизняній банківській практиці сьогодні застосовуються такі макропруденційні інструменти як набір індикаторів фінансової стійкості, макро стрес-тести та інструменти для оцінювання стану банку.

На думку В. І. Міщенко та С. В. Науменкової, доцільно розширити використання інструментів зі змінними параметрами [4, с. 74]. Можна припустити, що в якості вимірника нарощування ризиків та попере-

дження кризової ситуації може бути застосоване співвідношення кредитів та депозитів. При цьому, як й інші інструменти, норматив не повинний бути фіксованим, а має залежати від фінансової ситуації. Навіть можливо використання LTD ratio якості макропруденційного нормативу в окремих випадках, наприклад, в ситуації, коли це дозволить запобігти виникненню чергової споживчої «бульбашки».

Але заходів макропруденційної політики недостатньо для вирішення головної та найскладнішої проблеми – відновлення довіри до банків.

Згідно з дослідженням компанії GfK, проведеному у 2014 р. серед країн Центральної та Східної Європи, лише для чотирьох країн (Чеської Республіки, Словаччини, Німеччини та Австрії) характерна наявність заощаджень у більшій частини населення та перевищення чисельності тих, хто має ощадні внески, над тими, хто користується банківським кредитом (у Німеччині та Австрії частка депозитів майже в три рази більша, ніж частка кредитів).

У країнах іншої групи (Словенії, Македонії та Хорватії) частки тих, хто має кредити та депозити, приблизно однакові. При цьому заощадження в банках тримають приблизно 20 % фізичних осіб. Україна належить до групи країн (разом з Сербією та Туреччиною), де частка населення, що бере в борг, значно перевищує чисельність людей, які мають заощадження [17].

Очевидно, що в Україні людей, які нагромаджують, набагато більше тих, хто інвестує свої заощадження в банки. Результати дослідження передусім свідчать, що чим вищий рівень життя та більша довіра до банківської системи, тим відчутніше переважання вкладників над позичальниками. Тож особлива увага має бути приділена залученню готівкових заощаджень на банківські депозити.

Для підвищення рівня довіри населення до інститутів фінансового ринку потрібна кропітка інформаційна робота, посилення транспарентності банків. Окрім того, слід вдаватися до нетрадиційних заходів, використовуючи міжнародний досвід. Так, пропонується створити інститут банківського (фінансового) омбудсмена для позасудового вирішення спорів між споживачами фінансових послуг та фінансовими установами [18].

Але стратегічним напрямком залишається покращення загально-економічної ситуації в країні – економічне зростання за умов помірної інфляції та зменшення волатильності валютного курсу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Пріоритетні реформи – прогрес виконання задач на 2015 рік / Національна рада реформ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://reforms.in.ua/ua/skorkardy>.
2. Гладких Д. Ризики і загрози банківській безпеці України за підсумками 2014 року / Д. Гладких // Вісник Національного банку України. – 2015. – № 4. – С. 14–23.
3. Коваленко В. В. Фінансовий контролінг та специфіка його використання в управлінні грошовими потоками банків / В. В. Коваленко, О. С. Сергеева // Фінанси України. – 2015. – № 9. – С. 96–109.
4. Науменкова С. В. Макропруденційні інструменти в механізмі забезпечення фінансової стабільності / С. В. Науменкова, В. І. Міщенко // Фінанси України. – 2015. – № 10. – С. 53–76.
5. Д'яконов К. М. Депозитний ринок України: чи захищені банки та вкладники? / К. М. Д'яконов // Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету. – 2015. – С. 235–238 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.vestnik-econom.mgu.od.ua/journal/2015/10-2015/52.pdf>.
6. Макроекономічний та монетарний огляд / Національний банк України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=28097604&cat_id=58037.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Проведений аналіз динаміки обсягів депозитів і кредитів в Україні за останні 20 років свідчить про циклічний розвиток діяльності комерційних банків. Періоди зростання депозитів у банківській системі змінювалися чорною смугою масових вилучень. Кредитний бум чергувався з практичним припиненням кредитування через значне погіршення фінансового стану комерційних банків та занадто жорсткі умови надання позик. Означена циклічність була наслідком як зовнішніх причин (стрімкого зростання міжнародного банківського кредитування в першій половині 2000-х рр. та світової економічної кризи 2008–2009 рр.), так і суто ендегенних чинників (відсутності структурних реформ, політичної нестабільності).

Для повноти картини депозитно-кредитної діяльності вітчизняних комерційних банків був проаналізований показник LTD ratio – співвідношення кредитів та депозитів. Аналіз дозволив виділити період відносної стабільності на рівні 100–110 % у першій половині 2000-х рр. та циклічність в подальшому. Подібна нестабільність призвела до нагромадження серйозних проблем, зробила банківську систему більш уразливою до ризиків.

Порівняння динаміки LTD ratio в Україні з міжнародною практикою свідчить про правильні орієнтири реформування фінансового сектору (не вище 110 % на кінець 2020 р.). Досягненню таких значень має сприяти курс на оздоровлення банківської системи шляхом скорочення кількості банків та підвищення рівня капіталізації.

Але подібних заходів замало для відновлення фінансової стабільності. Суттєвим недоліком подібного підходу є орієнтація на забезпечення стабільності окремих фінансових інститутів (мікрофінансову стабільність). На противагу їй пропонується проведення макропруденційної політики, роль якої значно актуалізується в сучасних умовах. Поряд з фіскальною та монетарною політикою вона сприяє згладжуванню фінансового, а відтак й економічного циклу. В якості одного з макропруденційних нормативів можливо використання LTD ratio.

Задачею, складнішою та навіть важливішою за фінансовий моніторинг, залишається відновлення довіри населення до банківських інститутів. Лише це разом із зростанням добробуту позитивно впливатиме на збільшення обсягів депозитів, а зрештою і на умови кредитування та рівень інвестицій в реальну економіку.

7. Global Economic Prospects 2010: Crisis, Finance, and Growth /The International Bank of Reconstruction and Development / The World Bank, 2010. – 164 p. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/2415/530980PUB0glob101Official0Use0only1.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.
8. Бабяк Н. Д. Корпоративне фінансування в умовах нестабільності фінансового ринку / Н. Д. Бабяк, М. М. Самбірський // Фінанси України. – 2015. – № 10. – С. 116–125.
9. Artus P. How is it possible that loan exceeds deposits? // Flash Economics. Economic Research. – February 28, 2012 – No. 170. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://cib.natixis.com/flushdoc.aspx?id=62770>.
10. Statistical Data Warehouse / The European Central Bank [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://sdw.ecb.europa.eu/reports.do?node=1000004914>.
11. Statistical Data Warehouse / The European Central Bank [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://sdw.ecb.europa.eu/browse.do?node=bbn4914>.
12. What Is The Current Loan-to-Deposit Ratio For The Largest U.S. Banks? // Forbes, Marth, 17, 2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.forbes.com/sites/greatspeculations/2016/03/17/what-is-the-current-loan-to-deposit-ratio-for-the-largest-u-s-banks/#2c9e82fe2b7c>.
13. Співвідношення кредитів до депозитів / Національна рада реформ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://reforms.in.ua/ua/reform/indicator/10425>.
14. Основні показники діяльності банків України / Національний банк України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=36807&cat_id=36798.
15. PKO Bank Polski SA / Guru Focus [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.gurufocus.com/term/Total%20Assets/PSZKY/Total%252BAssets/PKO%2BBank%2BPolski%2BSA>.
16. Jácome L. I. Protecting the Whole / L. I. Jácome, E. W. Nier // Finance & Development, March 2012, Vol. 49, No. 1. – P. 30–33. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/2012/03/jacome.htm>.
17. Населення Центральної та Східної Європи намагається тримати баланс у власних фінансах. – Прес-реліз компанії GfK. – 19.03.2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.gfk.com/uk-ua/rishennja/press-release/naselennja-centralnoji-ta-skhidnoji-jevropi-namagajetsja-trimati-balans-u-vlasnikh-finansakh/>.
18. Котляревський Я. В. Роль інституту банківського омбудсмена у підвищенні довіри клієнтів до банків / Я. В. Котляревський, Г. О. Панасенко // Фінанси України. – 2015. – № 11. – С. 88–96.

В. А. Палехова,

Черноморський державний університет ім. Петра Могили, г. Николаєв, Україна

КРЕДИТЫ, ДЕПОЗИТЫ И СООТНОШЕНИЕ МЕЖДУ НИМИ КАК ИНДИКАТОРЫ СОСТОЯНИЯ БАНКОВСКОЙ СИСТЕМЫ

В статье исследована динамика объемов депозитов и кредитов двух основных субъектов рыночной экономики – домохозяйств и нефинансовых корпораций – за последние 20 лет. Анализ дополнен оценкой соотношения кредитов и депозитов (LTD (loan-to-deposit) ratio). Предлагаются меры для преодоления имеющихся финансовых диспропорций в русле макропруденциальной политики. Решающее значение для финансовой стабильности имеет восстановление доверия населения к банкам и институтам и экономический рост.

Ключевые слова: депозиты; кредиты; соотношение кредитов и депозитов; финансовая стабильность; макропруденциальная политика.

V. A. Palekhova,

Petro Mohyla Black Sea State University, Mykolayiv, Ukraine

LOANS, DEPOSITS AND LOAN-TO-DEPOSIT RATIO AS INDICATORS OF BANK SYSTEM'S STATE

The dynamics of deposits and credits of two main participants of market economy – households and nonfinancial corporations – during last 20 years are investigated in this article. The analysis was complemented by the assessment of loan-to-deposit ratio. Cycle development of commercial banks' activity has led to the financial instability and has made financial system more impressionable to the risks. The course on reduction of banks' amount has to help in the improvement of situation. But this policy is insufficient; moreover it is aimed on provision of stability of some financial institutions. Measures to overcome the existing financial imbalances in the field of macro-prudential policy are proposed. Special attention is paid to the restore public confidence to the banking institutes and economic grow for financial stability.

Key words: deposits; loans; loan-to-deposit ratio; financial stability; macroprudential policy.